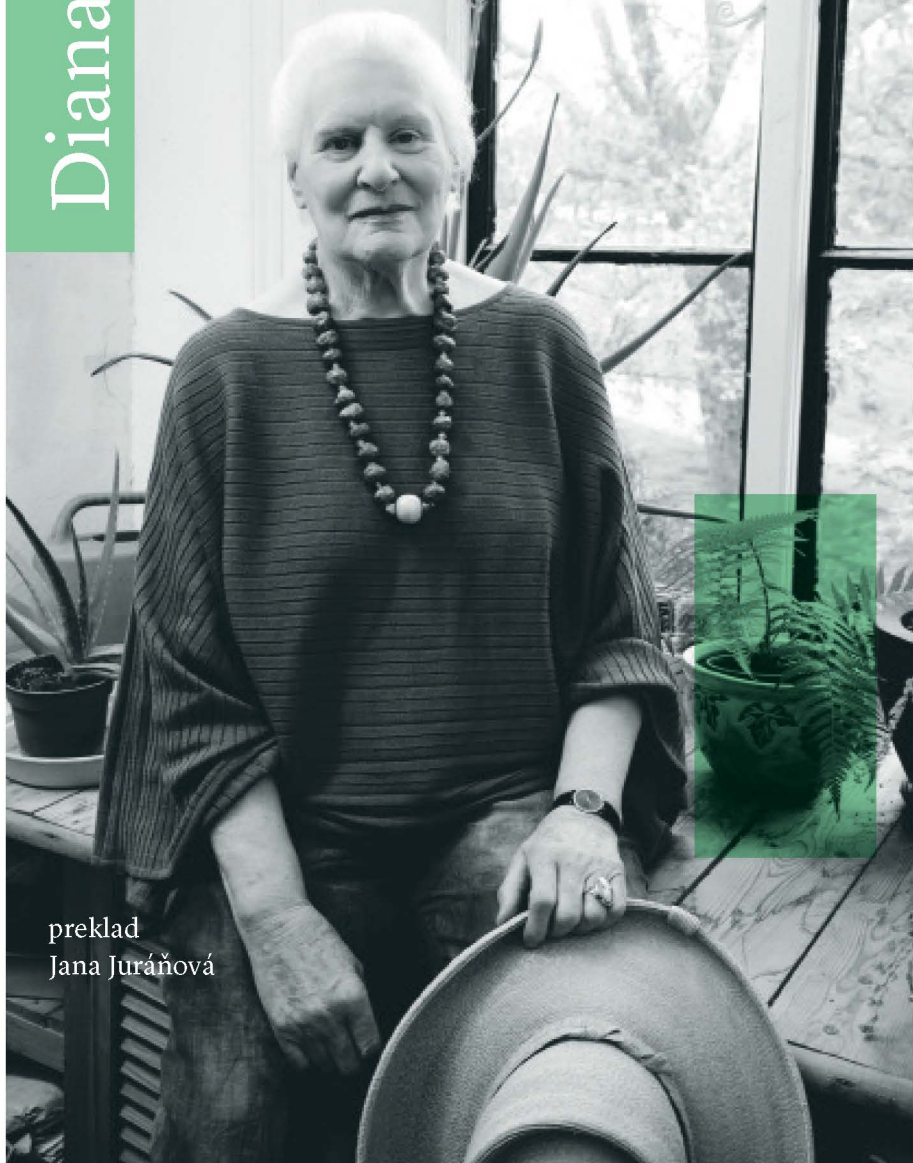

Diana Athill

niekde ku
koncu

preklad
Jana Juráňová

ASPEKT
knižná edícia

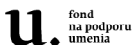

Diana Athill sa narodila 21. decembra 1917. V roku 1939 ukončila štúdium na Lady Margaret Hall v Oxforde. Počas druhej svetovej vojny pracovala pre BBC. Andrému Deutschovi pomohla vytvoriť vydavateľstvo pomenované po ňom a takmer päť desaťročí bola považovaná za jednu z najlepších londýnskych redaktoriek a editoriek. Spolupracovala s mnohými významnými spisovateľkami a spisovateľmi ako John Updike, Simone de Beauvoir, Jean Rhys, Elias Canetti, V. S. Naipaul, Jack Kerouac, Margaret Atwood. Napísala viacero autobiografických kníh vrátane *Instead of a Letter* (1963), *After a Funeral* (1986), *Yesterday Morning* (2002), *Stet* (2000), *Make Believe* (2004), *A Florence Diary* (2017), ako aj román či poviedky. Za knihu *Somewhere Towards the End – Niekde ku koncu* (2008), ktorá sa v Anglicku stala bestsellerom, získala cenu Costa Biography Award a cenu kritiky National Book Critics Circle Award. V roku 2009 sa presťahovala do penziónu Mary Feilding Guild a o tejto skúsenosti napísala knihu *Alive, Alive Oh!* (2017). Jej diela vyšli v dvanástich krajinách (USA, Kanada, Taliansko, Kórea, Brazília a i.). Zomrela vo veku 101 rokov 23. januára 2019 v Londýne.

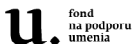
Diana Athill
Niekde ku koncu

vyšlo v roku 2019 v Knižnej edícii ASPEKT
www.aspekt.sk

publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

z anglického originálu Somewhere Towards the End, ktorý vyšiel
vo vydavateľstve Granta Books, preložila Jana Juráňová
preklad podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia
vo forme štipendia

copyright © Diana Athill 2008

Diana Athill asserts the moral right to be identified as the autor of this work.

translation © Jana Juráňová 2019

redakcia: ASPEKT

design © Layout JS. 2019

fotografie na obálke a vo vnútri © Jillian Edelstein 2019

produkcia: pressitech, s. r. o., Bratislava

prvé vydanie

ISBN 978-80-8151-075-5

EAN 9788081510755

Edičná poznámka: Priezviská verejne činných žien, ktoré možno nájsť v dostupných zdrojoch, v texte neprechýľujeme na rozdiel od priezvisk, ktorých nositeľkami sú literárne postavy či ženy zo súkromnej sféry.

Diana Athill

niekde ku koncu

preklad Jana Juráňová

Venujem Sally,
Henrymu, Jessamy
a Beauchampovi
Bagenalovcom.

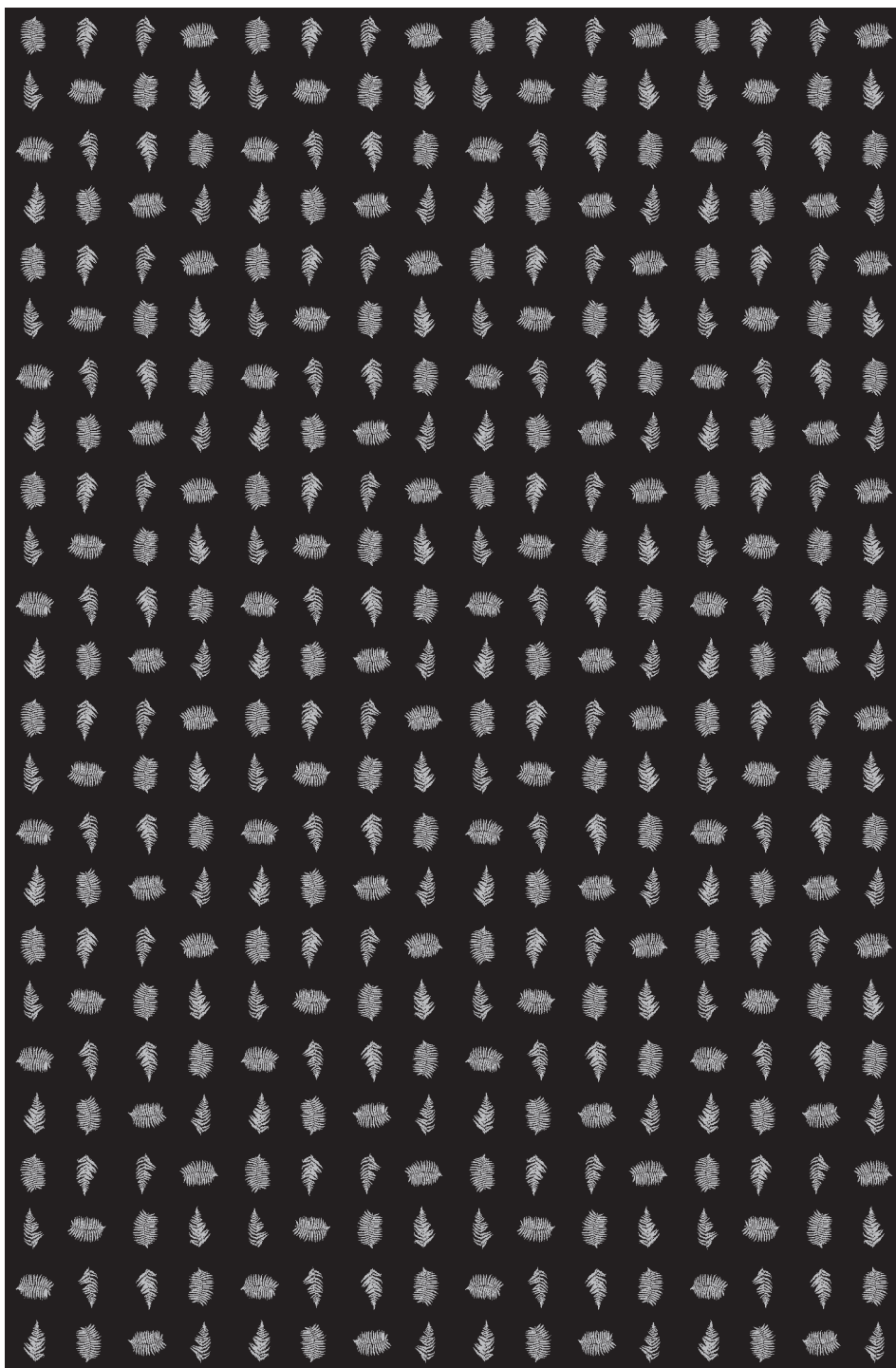

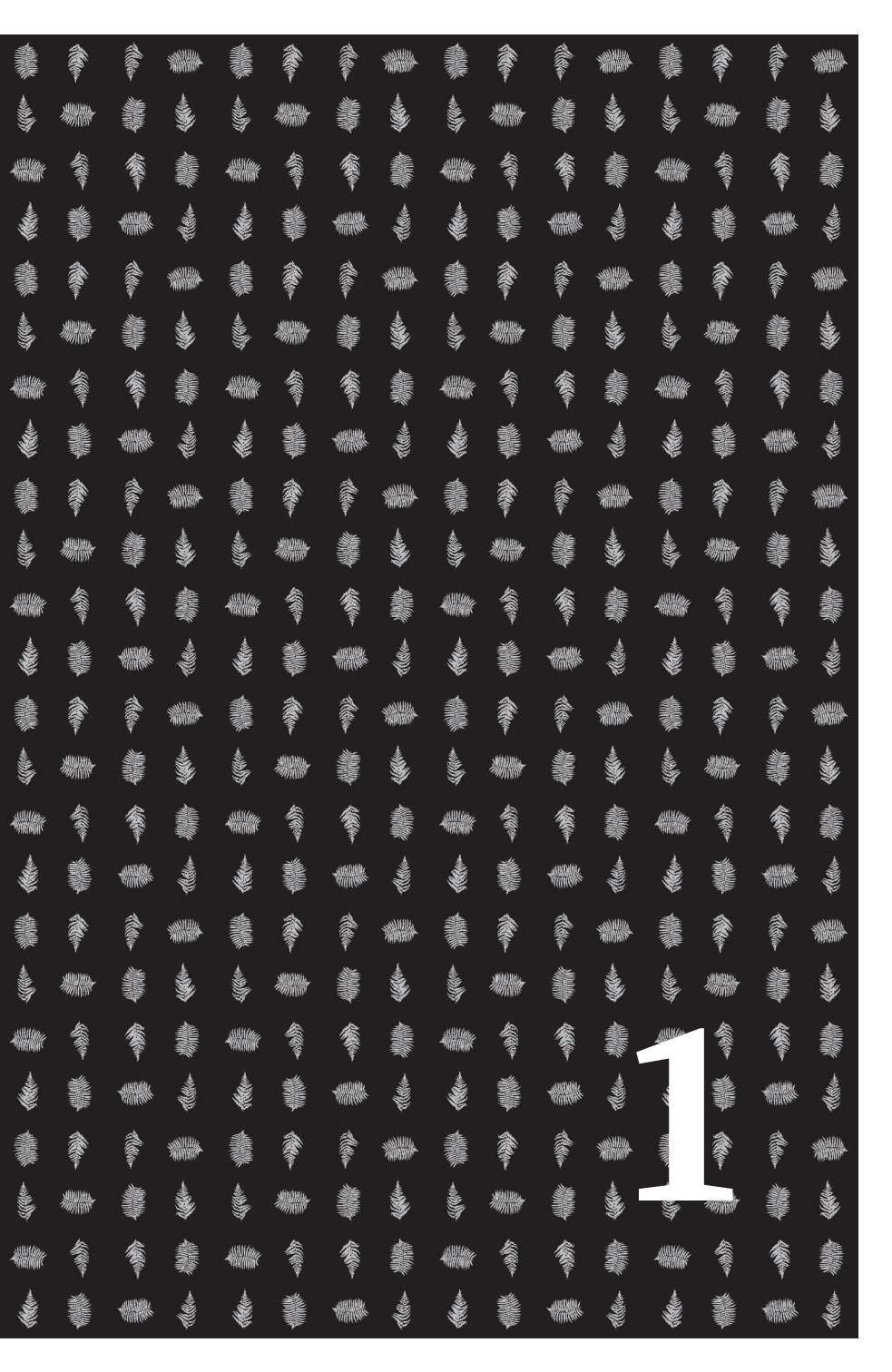
* Nie je hriech
Z kože sa zvlieť
A tancovať si
Len tak v kostiach.

It ain't no sin
To take off your skin
And dance about
In your bones.*

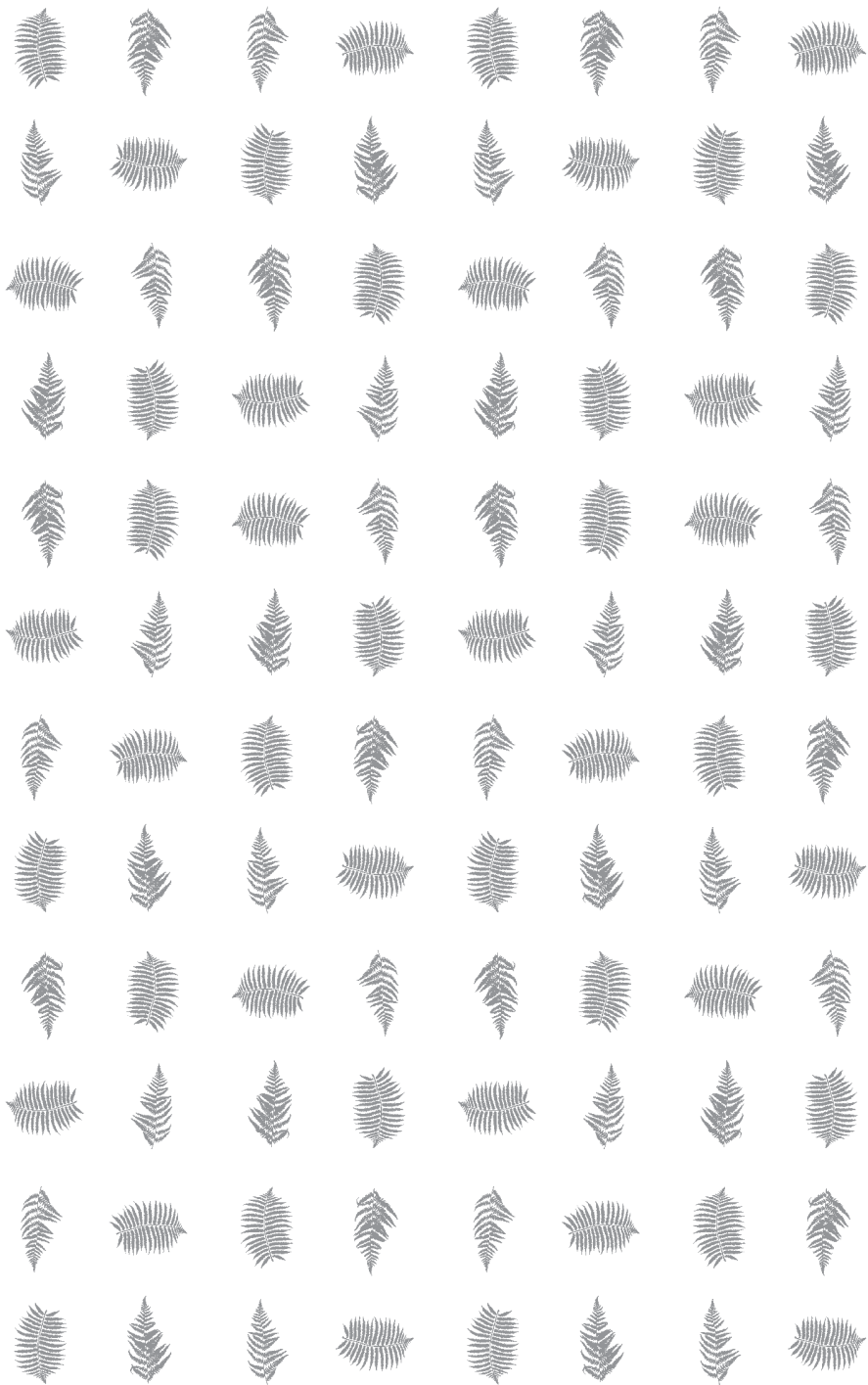
Edgar Leslie

1

Nedaleko parku, na ktorý dovidím z okien spálne, sa prísťahovala rodina s celou bandou mopslíkov, päť alebo šesť čulých, vrtkých psíkov, ani jeden nemá nadváhu, ktorá býva u mopslíkov dosť bežná. Minule som sa na nich dívala, keď boli na rannej prechádzke, a pichlo ma pri srdci. Vždy som túžila mať mopslíka, a teraz ho už mať nemôžem, veď by nebolo fér zaobstarať si šteniatko na staré kolená, keď už ho nevládzem pravidelne venčiť. Iste, existujú ľudia, ktorí chodievajú iným venčiť psov. Lenže keď máte psa, najväčšie potešenie je ísť s ním von, vychutnať si, ako sa teší, keď zistí, že sa blíži čas prechádzky, a potom tá jeho neskrývaná radosť – aký je len natešený, keď sa vôdzka odopne a on sa môže slobodne rozbehnúť po tráve, iba občas na vás vrhne rozradosený pohľad, aby sa uistil, že ste na dosah. Náš pes je v psích rokoch rovnako starý ako ja v ľudských (čo je v mojom prípade osemdesiatdeväť rokov), už toho nepotrebuje veľa, stačí mu krátka prechádzka a tú mu ešte viem zabezpečiť. Ibaže ja tak rada pozorujem zvieratá iných ľudí, keď sa nadšene radujú zo života.

Vyrastala som so psami, preto ma ľudia, ktorí ich nemajú radi, uvádzajú do rozpakov. Psi sú domestikova-

ní už tak dlho, že naše spolunažívanie je pre nich rovnako prirodzené ako džungľa pre tigra. Psovi ako jedinému zvieraťu rozumieme na emocionálnej rovine: jeho city sú podobné našim, akurát sú jednoduchšie. Keď je pes nervózny, zlostný, hladný, zmätený, šťastný, keď prejavuje lásku, to všetko sú stavy, ktoré poznáme, akurát, že uňho sa prejavujú v tej najčistejšej forme, kým u nás sú poprekrúcané a zdeformované zložitými nánosmi ľudskosti. Psi a ľudia si rozumejú v rovine, ktorá je intenzívna, a pritom nekomplikovaná. Tak rada by som sa do toho celého znovu pustila s nejakým malým mopslíkom, čo má čierny zamatový ňufáčik, ale nie! Už to nejde.

A dnes ráno sa celkom jasne ukázalo, čo ďalšie sa v mojom prípade nedá. V katalógu rastlín firmy Thompson & Morgan som našla fotografiu stromovitej paprade, stojí osemnásť libier, čo je na takú exotickú rastlinu vcelku primeraná cena. Pred niekoľkými rokmi som sa zalúbila do stromovitých papradí v lesoch ostrovnej republiky Dominika v Karibiku a odvtedy viem, že dokážu prežiť aj v našich podmienkach, tu v Anglicku. Tak som si minule jednu telefonicky objednala, no a dnes mi ju dovezli. Bolo mi, samozrejme, jasné, že nedostanem veľký dospelý strom ako na fotografii, ale aj tak som predpokladala, že zásielku dovezie kuriér a bude väčšia. Lenže balíček mi doručili obyčajnou poštou, nemal viac ako tridsať centimetrov a bol v ňom asi tak šesťcentimetrový kvetináč so štyrmi malými krehkými výhonkami. Neviem, či stromovité papradie rastie pomaly alebo rýchlo, ale aj keby rástlo akokoľvek rýchlo, neprichádza do úvahy, aby

som ho niekedy uzrela v takej podobe, v akej som si ho predstavovala ako súčasť našej záhrady. Nuž ho teda zasadím do kvetináča a odložím bokom, čo najďalej, v nádeji, že ho uvidím vo veľkosti, v ktorej ho bude možné presadiť von, veď rastliny pestujeme pre budúcnosť, aj keď od nich nečakáme odmenu.

Pripomenulo mi to vetičku, ktorú často hovorievala spisovateľka Jean Rhys, najmä keď sa opila: „Bola som trošku opitá, vlastne som sa strašne ožrala.“ Keď sa to tak vezme, nikdy v súvislosti s vlastnou starobou nepovedala: „Som trošku *smutná*, vlastne som totálne na dne.“ Hoci, keby sa tak veľmi nebála a nevzpierala, určite by to povedala práve takto.

Jean bola pre mňa objektom pozorovania, jasný príklad, ako sa nemá zmýšľať o vlastnej starobe. Tieto vyhladky ju naplňali trpkosťou a beznádziejou. Občas spurne vyhlasovala, že si krásne šedivé vlasy prefarbí na krikľavo červeno, ale nikdy to neurobila. Podľa mňa nie preto, že by mala nejaký rozumný dôvod odolávať takejto zmene, napríklad obavy, že by vyzerala komicky. Skôr nemala dosť síl celú vec zrealizovať. Keď pila, niekedy – málokedy – sa cítila lepšie, ale väčšinou bola nevrlá a popudlivá. Predpokladala, že staroba bude zlá a veru naozaj bola, ale keď už ten čas nadišiel, svoje trápenie dávala najavo tak, že sa sťažovala na celkom iné, bezvýznamné okolnosti. Keby mala uvažovať nad závažnými vecami, priveľmi by ju to zaťažovalo, hoci raz sa vyslovila v tom zmysle, že paniku drží na uzde len vďaka súprave samovražedných pomôcok. Roky bola závislá od tabletiiek na spanie a za ten dlhý čas ich v zásuvke nočného stolíka na-

zhromaždila poriadnu kopu, aby bola pripravená, keď prídu naozaj zlé časy. A tie skutočne prišli a boli fakt veľmi zlé, ale po jej smrti som zásuvku skontrolovala a vysvitlo, že tajná skrýša zostala nedotknutá.

Ďalším objektom môjho pozorovania bol nositeľ Nobelovej ceny spisovateľ Elias Canetti, pôvodom Bulhar, ktorého vzdorovanie smrti bolo ešte nezmyselnejšie než Jeanina hrôza z nej. Mal stredoeurópsky rešpekt ku konštrukciám abstraktných myšlienkových systémov o nevysvetliteľnom, ktoré sú pre bežné anglické hlavy dosť neprijemné, čo ho doviedlo k takému preceňovaniu vlastných názorov, že publikoval dva zväzky aforizmov. Osobne som sa s ním nikdy nestretla, ale tie knihy poznám, lebo sme ich vydali vo vydavateľstve André Deutsch Limited, kde som pracovala. Dlhé roky, ktoré Canetti prežil v Británii ako utečenec z nacistického Nemecka, sa voči ľuďom tejto krajiny vymedzoval veľmi agresívne. Myslím, že mal Britom za zlé, že nerozpoznali jeho genialitu (Nobelova cena ešte len mala prísť), a tak veľmi striktno stanovil, že jeho knihy nesmú vo Veľkej Británii vychádzať. Lenže naše vydavateľstvo ku koncu jeho existencie odkúpil Tom Rosenthal, ktorý Canettimu kedysi dávnejšie urobil nejakú láskavosť, a tak Canetti na oplátku napokon dal na vydanie svojich kníh súhlas, no len za podmienky, že ako prvé vyjdú dva diely aforizmov a že budeme striktno vychádzať z amerických vydání, ktoré schválil osobne a do poslednej čiarky vrátane obálky. Takže anglická redaktorka (čiže ja) už nemala s knihou nijakú prácu, len som ju musela prečítať, čo mi na zježenie chlпов

celkom stačilo. Mnohé aforizmy boli výstižné, zopár bolo dokonca vtipných, ale ako celok – čo za pompéžna nadutosť! Najhoršie boli tie, v ktorých sa pohrával s nonsensom a vyhlasoval, že „odmieta smrť“.

Neskôr som sa zoznámila s jeho bývalou milenkou, rakúskou maliarkou Marie-Louise von Motesiczky, ktorá s gráciou preplávala životom až do svojej osemdesiatky aj napriek mnohým telesným útrapám. Spôsobil jej ich opakovaný silný pásový opar, ale i životný príbeh, ten ju veru mohol pokojne aj načisto rozdrviť. Táto žena si zaslúži viac než len letmú pozornosť.

Stretla som sa s ňou náhodou. Moja priateľka Mary Herntonová hľadala v Hampsteade podnájom a zvestovala mi, že našla krásnu izbu v dome mimoriadne pozoruhodnej starej dámy. Izba, hoci nádherná, Marínym potrebám nevyhovovala, ale dotyčná ju natoľko očarila, že ju pozvala k sebe na čaj a chcela, aby som sa s ňou zoznámila aj ja. Čo na nej bolo také pozoruhodné? Zistila som to hneď, ako som sa s ňou stretla, Mary navyše nadobudla dojem, že Marie-Louise bola Canettiho milenkou. Police mala totiž plné jeho kníh a napokon aj izba samotná bola kedysi jeho. Tak som sa k nim pripojila, popíjali sme spolu čaj a Marie-Louise očarila aj mňa. Bola vtipná, vrúcna, podmanivá a indiskrétna. Keď sa dozvedela, že som kedysi pracovala na Canettiho knihách, hneď sa na to vzrušene zamerala, vôbec jej nevadilo, že som sa s ním nikdy osobne nestretla. Okamžite začala oduševnene rozprávať o ich priateľstve, o tom, že bola jeho milenkou viac než dvadsať rokov, až kým sa nedozvedela, že je ženatý a má dcéru. Uvedomovala si, že to neznie

pravdepodobne, lenže žila v ústraní, bola izolovaná, starala sa o matku, ktorá s ňou prišla do Anglicka z Viedne tesne predtým, ako Hitler vtrhol do Rakúska (patrili k bohatej, vychýrenej židovskej rodine). Len vďaka životu v ústraní bola zjavne ušetrená a nedozvedela sa o Canettiho mnohých ďalších milenkách. Nikdy nespomenula nič, čo by naznačovalo, že o nich vedela, povedala akurát, že keď vyšlo najavo, že je ženatý, ich vzťah náhle dospel k trýznivému koncu. Čím viac mi porozprávala, tým viac sa mi to celé javilo tak, že Canetti i jej matka, ktorá zomrela len nedávno vo vysokom veku, ju využívali a potom nechali v prázdnote... až na to, že v prípade Marie-Louise sa o nejakej prázdnote vôbec nedalo hovoriť.

Mary mi povedala, že podľa nej je Marie-Louise maliarka, lenže keď som ju potom onedlho navštívila v jej veľkom dome v Hampsteade plnom zaujímavých predmetov a malieb, nevšimla som si nič, čo by vyzeralo ako jej vlastné dielo. Predsa len však svoju prácu letmo spomenula, a tak som ju požiadala, aby mi niečo ukázala. Povedala som to nervózne, veľmi nervózne, lebo čo už je trápnejšie, ako keď vám niekto ukáže svoje maľby, o ktorých je okamžite jasné, že sú hrozné. Zaviedla ma – neveštilo to nič dobré – do spálne, veľkej izby s vysokým stropom, kde jednu stenu tvorila obrovská vstavaná skriňa. Otvorila ju a tam boli priehradky preplnené maľbami, dve z nich vytiahla. Zostala som v nemom úžase.

Táto milá, vtipná, krehučká stará žena bola naozaj maliarkou, celkom skutočnou, pokojne by obstála vedľa Maxa Beckmanna a Oskara Kokoschku. Vôbec som

nevedela, ako sa mám prejaviť, lebo človek predsa nemôže povedať: „Bože môj, vy ste skutočná maliarka!“ Ved' keď mám brať vážne to, kým je a čo robí, tak by bolo odo mňa impertinentné komentovať jej prácu. Nepamätám si už, čo som povedala, ale asi som to nejako zvládla, lebo zostala celá šťastná, že mi môže porozprávať o svojej práci a ja som jej za to bola vďačná. Bolo úžasné rozprávať sa s ňou o maliarstve a vtedy som pochopila, prečo som z nej nikdy necítila nijaké prázdno. Bola učebnicovým príkladom toho, že ľudia, ktorí naozaj dokážu niečo tvoriť, sú skutočne šťastní, nech už si vo svojom živote prejdú akýmkoľvek utrpením a strádaním.

Čosi ma však znepokojovalo. Prečo všetky tie maľby chradli v skrini v spálni? Vysvitlo, že dve alebo tri má umiestnené v európskych verejných zbierkach a nedávno sa uskutočnila nejaká výstava jej prác v Goetheho inštitúte, ale aj tak to bola veľmi zvláštna situácia, nemohla som sa ubrániť dojmu, že za ňu do veľkej miery zodpovedali Canetti a jej matka. Boli to kanibali, obaja. Canetti pre svoju nadutosť a matka zas pre závislosť od dcéry. (Raz mi povedala, že keď jej oznámila, že ide na dvadsať minút von čosi kúpiť, začala bedákať: „A čo budem robiť, ak umriem, kým sa vrátiš?“) Pravdou je, že v čase, keď žila v Anglicku, sa tu nemecké expresionistické umenie, ku ktorému jej dielo patrilo, netešilo veľkej úcte, možno práve preto sa z umeleckej scény stiahla.

Obavy však boli zbytočné. Hoci ju dvaja najmilovanejší ľudia jej života zneužívali, Marie-Louise bola šikovná manipulátorka všetkých ostatných. Okamžite,